

СТОРІНКА НАШИХ ПАРТНЕРІВ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФОНД «КРОК ЗА КРОКОМ»

ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Н. Софій, Ю. Найда,
Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»

Ніколи не сумнівайтесь, що невелика група вдумливих,
відданих справі громадян може змінити світ.
Насправді всі зрушення власне так і відбуваються.
Маргарет Мід, учений-антрополог

Сьогодні в нашій країні немає єдиної офіційної термінології для характеристики дітей з особливими освітніми потребами. В основних законах України про освіту зустрічаються такі терміни, як «діти, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку» (закон про дошкільну освіту, закон про загальну середню освіту) та «особи, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатись у масових навчальних закладах» (закон України про освіту). Один з останніх нормативних документів (наказ Міністерства освіти і науки України № 691 від 2 грудня 2005 року «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю») використовує ряд термінів, таких як «діти з особливими освітніми потребами», «молодь з інвалідністю», «діти з тяжкими порушеннями розвитку», «діти з обмеженими можливостями здоров'я».

Усі ці терміни відображають медичну модель, яка «розглядає ваду здоров'я як характеристику особи, що може бути викликана хворобою, травмою чи станом здоров'я» і, відповідно, потребує медичного чи іншого втручання з метою «корекції» відповідної проблеми особи [ВООЗ]. Природно, що реакцією суспільства в контексті медичної моделі є забезпечення лікування, реабілітації та соціальної допомоги, такої як спеціальна освіта та пенсія. Іншими словами — ставиться мета зробити життя людини з особливими потребами до певної міри «нормальним», забезпечивши їй, наприклад, економічні та освітні можливості.

Із часу ратифікації Україною в 1991 році Конвенції ООН про права дитини все більшого визнання та поширення набуває соціальна модель, більше пов'язана з дотриманням прав людини. На противагу медичній моделі соціальна модель «розглядає ваду здоров'я як соціальну проблему, а не як характеристику особистості», оскільки вона (проблема) створена непристосованістю оточення,

включаючи ставлення до людей з особливими потребами та виробничі норми, архітектурну безбар'єрність і транспорт. Така модель спрямована на зміни в суспільстві таким чином, щоб воно забезпечувало рівну участь своїх громадян у здійсненні своїх прав і давало їм таку можливість.

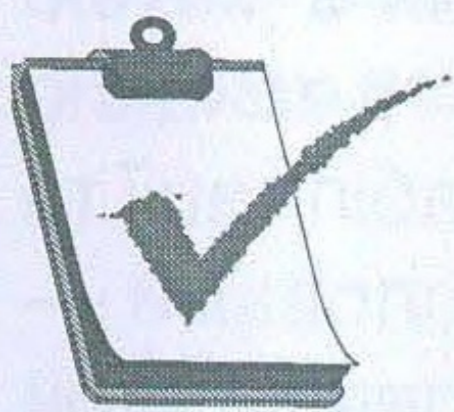
Велику роль у здійсненні таких змін в українському суспільстві відіграють неурядові організації, включаючи організації батьків дітей з особливими освітніми потребами. Завдяки їхній діяльності все більшого поширення набувають терміни, які зміщують акцент з вад/відхилень розвитку (діти-інваліди, неповносправні, діти з вадами розвитку тощо) на більш позитивні терміни — діти з особливими освітніми потребами, діти з особливостями психофізичного розвитку тощо. Водночас усе ще зберігаються й досить широко використовуються (особливо у спеціальній літературі) терміни, які несуть у собі певну «ярликовість» — «ненавчані діти», «розумово відсталі» тощо.

Усе ширше сьогодні почали використовувати термін **«діти з особливими освітніми потребами»**, який робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні дітей, які мають певні відхилення в розвитку, що не дають їм змоги користуватись тими освітніми послугами, що надаються школами в місцевій громаді.

Інклюзивна освіта

При визначенні терміна «інклюзивна освіта» були проаналізовані визначення, які містяться в головних міжнародних документах: Стандартних правилах урівняння можливостей інвалідів ООН, Декларації прав дитини ООН, Саламанкській декларації та Програмі дій з навчання осіб з особливими потребами, міжнародних консультаціях із питань раннього навчання дітей з особливими освітніми потребами, а також у вітчизняних документах — Програмі науково-педагогічного експерименту «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх закладах», проекті Положення про організацію інтегрованого навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх (дошкільних) навчальних закладах.

З метою розвитку спільного розуміння інклюзивної освіти пропонуємо такий термін, який базується на тлумаченні, викладеному в матеріалах Саламанкської декларації та Програмі дій з навчання дітей з особливими освітніми потребами:

Інклюзивна освіта — це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних освітніх потреб і різних стилів навчання дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивні освітні заклади повинні забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до різних освітніх потреб таких дітей.

Інклюзія vs. інтеграція

Термін «інклюзія» є відмінним від терміна «інтеграція» за своїм концептуальним підходом. Зокрема документ «Міжнародні консультації з питань навчання дітей з особливими освітніми потребами» зазначає, що «...інтеграція визначається як зусилля, спрямовані на введення дітей у регулярний освітній простір. Інклюзія — це політика та процес, який дає змогу всім дітям брати участь у всіх програмах». Відмінність у підходах полягає у визнанні того факту, що ми змінюємо суспільство, щоби воно враховувало й пристосовувалось до індивідуальних потреб людей, а не навпаки.

Окремою формою інтеграції можна вважати навчання дітей з особливими освітніми потребами у спеціалізованих класах загальноосвітньої школи. Проте це не можна називати інклюзією. Практичний досвід такого навчання показує, що однолітки не починають частіше спілкуватися з дітьми з особливими освітніми потребами, що є однією із беззаперечних переваг інклюзивного навчання [Матеріали II міжнародної конференції «Розвиток інклюзивних шкіл», Москва, 2005 р.]

Просте фізичне включення дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір також не є інклюзією. Досвід такого навчання засвідчив, що в разі нездатності педагогів організувати навчальний процес таким чином, щоби враховувались індивідуальні потреби кожної дитини, такі діти не брали участь у навчальному процесі і, як наслідок, знижувалась їхня мотивація до навчання та погіршувались навчальні результати.

Ураховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що інклюзія передбачає особистісно зорієнтовані методи навчання, в основі яких — індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням усіх її індивідуальних особливостей — здібностей, особливостей розвитку, типів темпераменту, статі, сімейної культури тощо.

Чому потрібно діяти?

Соціальні реформи можуть бути складним процесом. Щоб досягти успіху, реформатори або впроваджувачі змін повинні бути не лише сильними, відданими та наполегливими особистостями, а й знати основні принципи успішного впровадження змін. Ці знання допоможуть у розумінні, чому одні люди сприяють змінам, а інші протистоять їм; чому зміна, яка здається такою необхідною для батьків, не знаходить їхньої підтримки; чому після одного-двох років успішного впровадження зміни все повернулось назад, та інше.

Коли невимозливість є недоречною

За відсутності ресурсів і традиції громадянської активності батьки більше миряться з тим, що є в дійсності, і лише деякі батьки знаходять у собі сили та відвагу, щоби поставити запитання: «А чому саме так?». Це можна зрозуміти, і

таке примирення з існуючою ситуацією також дає свої результати — удається отримати певні довідки, пільги, домовитися з керівництвом школи про прийом твоєї дитини тощо. Але невимогливість часто призводить до покірного прийняття неприйнятних умов. Ситуація стає більш складною, коли батьки не знають, що така ситуація може бути непринятною для їхніх дітей. Радянська Україна зробила чимало в розвитку системи спеціальної освіти у складі Радянського Союзу, і ці здобутки є дійсно важливими та потрібними, але мають і свої негативні сторони. Завдяки їм в українському суспільстві досить твердо сформувалась думка, що спеціальна освіта — це велике досягнення та велике благо для дітей з особливими потребами. Але чому лише спеціальна освіта, і чому так мало людей знають про іншу альтернативу, а саме про інклюзивну освіту, яка передбачає, що діти з особливими потребами навчаються в найближчій школі, залишаючись у сім'ї, а не в інтернаті, і при цьому загальноосвітній заклад має забезпечити таких дітей усіма необхідними ресурсами? І в такому випадку в батьків було би право дійсного вибору, яке б вони здійснювали, будучи поінформованими, отримавши консультації фахівців і виходячи з найкращих інтересів своїх дітей.

Наважитись помріяти

В одній громаді невеликого селища Київської області проводився конкурс дитячого малюнку на тему «Село моєї мрії». Дітям запропонували намалювати своє село таким, яким вони хочуть його бачити в майбутньому. Малюнки дітей містили галактичні стоянки для таксі, сучасні будівлі шкіл, спортивні майданчики та багато інших цікавих речей. Потім було вибрано декілька творів, а місцеві художники намалювали ці дитячі мрії на щитах соціальної реклами в центрі села. Це стало засобом конкретного, наочного окреслення уявного образу та надії. Звичайно, для втілення цих уявлень у життя необхідні їх пропаганда й самовіддана праця, але ключовим етапом такого процесу є окреслення потрібних цілей. Наважтесь помріяти, якщо існуючий стан справ вас не задовольняє. Запитайте себе:

- Чи мене задовольняє існуючий стан справ?
- Чи саме цього я бажаю собі, своїй родині та громаді?

Якщо вас не задовольняє, що вашій дитині рекомендують навчання у спеціальному навчальному закладі, який, до того, ще й знаходиться в іншому місті, поміркуйте над тим, як би ви бачили ідеальну ситуацію бажаного майбутнього — навчання дитини в загальноосвітній школі й отримання спеціальних послуг фахівців, які будуть приходити у школу, чи участь вашої дитини лише в деяких спільних позакласних видах діяльності? Вибір за вами, але якщо вас не влаштовує існуюча ситуація, важливо добре поміркувати й обговорити бажане бачення вирішення цієї ситуації.

Чого я хочу досягти?

На одній зі стін древнього монастиря в Англії був напис «Бачення без завдань залишається лише мрією. Завдання без бачення — важка, нудна праця.

Бачення та завдання — це надія світу». Можна розпочати з ваших мрій. Але потім настає час переходу від етапу мрій до втілення ваших намірів у дію. Якщо ви відразу чітко накреслите конкретні кроки, на яких треба зосередитись, це дасть вашим намаганням більше шансів на успіх. В описаних нижче етапах містяться пропозиції та зразки відповідей на важливе запитання: «Із чого мені почати, якщо я хочу змінити ситуацію на краще?». В одному із тренінгів, який пропонує громадським організаціям Інститут успішних громад (Київ, Україна), є тренінг «Стратегічний менеджмент проектів», де один з його модулів присвячений темі «Упровадження змін». Виявляється, що успіх упровадження чи невпровадження змін можна передбачити на початку самих змін і навіть обчислити за формулою $A \times B \times C > D$, де A — це незадоволення існуючим станом справ, B — бажане вирішення питання в майбутньому, C — практичний шлях, яким буде впроваджуватися зміна (наявність лідера, метод, існуючі ресурси), і D — це «ціна» самої зміни. Одне із запитань, яке одразу ж ставлять учасники тренінгу: «Але чому знак множення?». Відповідь проста: якщо не буде хоча б одного із чинників зміни, тобто один із множників дорівнюватиме нулю, зміна НЕ ВІДБУДЕТЬСЯ! Іншими словами, якщо всі задоволені існуючим станом справ або немає бачення бажаного вирішення проблеми чи шляху, яким ця зміна буде відбуватись, не треба розраховувати ні на які зміни, якими б гаслами вони не супроводжувались або скільки б ресурсів вони не залучали. І коли все це є, треба перейти до наступного кроку управління змінами — слідування основним етапам управління змінами.

Зробіть оцінювання потреб

Першим етапом у здійсненні змін є проведення обліку існуючих проблем у громаді, які не задовольняють ваших сподівань. Складіть цей список. Занотуйте свої побажання стосовно покращення існуючого стану у вашій громаді. Поміркуйте про школу, яку відвідує ваша дитина, — від якості навчання до кількості учнів у класі. Подумайте про наявність і доступність громадських ресурсів: бібліотеки, кінотеатру, поліклініки тощо. Що не задовольняє ваших сподівань? Ось і настав слушний час «наважитись помріяти» та уявити собі ідеальну школу чи громаду, яка б цілковито відповідала вам і вашій дитині.

Нижче наводиться приклад можливого списку проблем, у який можуть увійти такі проблеми:

- Найближчий майданчик для гри вкритий сміттям і розбитим склом.
- Батьки вимагають, щоби приміщення школи було пристосовано для дітей, які переміщуються у візках, — містило пандуси, ліфт.
- Учителі, які працюють у класах, де навчаються також діти з особливими потребами, не мають помічників і необхідної літератури.
- У школі відсутні комп'ютери. Недостатньо книг у шкільній бібліотеці.
- Спортивний зал не має достатньо спортивного інвентарю.
- Діти перебувають у небезпеці через надто інтенсивний рух транспорту перед школою.
- Школа не має політики зі співпраці з батьками та їхнього залучення до процесів управління школою.

При написанні переліку ваших потреб і турбот викладайте їх зміст досить детально. Урахуйте всі сфери вашого щоденного життя — від безпеки побуту до атмосфери у громаді та охорони здоров'я. Поміркуйте про класне приміщення та школу вашої дитини. Перевірте стан вулиць і приміщень, які відвідуєте ви та ваша родина. Не забудьте про парки та майданчики, де ваші діти граються у вільний час. Можете навіть протягом тижня носити при собі записник, щоб занотовувати ваші проблеми, як тільки вони з'являтимуться. Ось деякі з питань, які можуть стосуватись вашої школи:

- Чи навчальні матеріали є відповідними? Чи достатньо їх і чи відповідають вони сучасним вимогам?
- Чи до місцевої школи приймають дітей з особливими потребами і чи існують відповідні модифікації приміщення, навчальної програми для забезпечення потреб цих дітей?
- Чи школа здійснює політику співпраці із сім'ями — чи батьки мають можливість брати участь у діяльності класу, в управлінні школою?
- Чи враховує навчальна програма школи культурні та релігійні свята дітей усіх національностей, які відвідують школу?

Серед інших питань про вашу громаду можуть також бути такі:

- Чи конструкція громадських закладів є відповідною? Чи тротуари придатні для ходіння та пристосовані для пересування осіб у візках?
- Чи існуючі послуги відповідають потребам різних членів громади?
- Чи існуючі служби відповідають потребам громадян? Чи час роботи бібліотек узгоджується з розпорядком праці батьків і розкладом навчання дітей?
- Чи існуючі навчальні заклади готові приймати дітей з особливими потребами?

Це лише можливий приклад тих проблем, які турбують громади. Кожна громада має свій власний набір характерних потреб. При написанні переліку, складеного на основі потреб громади, урахуйте ті пункти, які стосуються вас і можуть бути властивими лише вашій громаді.

Чи це хвилює лише мене?

Люди, які мешкають поруч, беруть участь у тих самих заходах, відвідують ті самі школи та громадські заклади, ходять тими самими вулицями. Імовірно, що й турботи в них однакові. Ви несподівано можете виявити, що ваш список у багатьох пунктах співпадає з переліками, складеними вашими сусідами, співробітниками та друзями. Звичайно, деякі проблеми та потреби можуть бути властиві лише вам. У такому разі ви знайдете в цьому посібнику відомості, які дозволять успішно втілювати «самостійну» стратегію. У деяких ситуаціях, при всій вашій цілком виправданій стурбованості, в інших людей не виникає подібних спонукань до дії. У цьому випадку вам усе-таки доведеться дотримуватись кроків, описаних у цій книзі, стосовно вашої групової діяльності. Але замість того щоби домагатись підтримки громадськості, вам треба буде зосередитись на

виявленні відповідальних осіб і підтримці свого власного зацікавлення цією діяльністю.

Оцінка вашого списку громадських потреб

Після того як ви окреслите свої проблеми, настає етап їх оцінки. Деякі пункти більше підходять для виконання, ніж інші. Один зі способів з'ясувати, чи даний пункт підходить для громадського заходу, — це встановити, чи відповідає він деяким із наведених нижче характеристик. При оцінці вашого списку вам стануть у пригоді три таких запитання:

1. Чи можливі такі зміни? Не обирайте недосяжної проблеми, бо тоді ймовірність здійснити зміни буде незначною. Вам, мабуть, не вдасться переінакшити всю шкільну систему, але ви можете здійснити певні вдосконалення у приміщенні школи, де навчається ваша дитина. Ваша мета повинна бути *досяжною*, що потрібно якомога чіткіше з'ясувати із самого початку, а результат повинен *піддаватись оцінці*.
2. Чи ваша проблема має перспективу «виграшної» справи? Чи є шанси на успіх? Чи є надія досягти якихось здобутків? Чи ваші плани не є надто масштабними для їх утілення? Успіх буде породжувати подальші успіхи.
3. Чи інші члени громади поділяють вашу стурбованість? Чи багато людей вважають цю справу корисною та здатною вплинути на їх життя? Чи відчувається глибока потреба в ній? Чи справа має виразне емоційне та громадське забарвлення? При великій кількості односторонців ви почуватиметесь більш упевнено. Чим більшої кількості людей стосується ця проблема, тим більше вони цим турбуються і тим імовірніше, що вони нею займуться.

Ті, хто хоче щось змінити, шукають можливостей.
Хто не хоче — шукає причин.

Мабуть, найважливішим є останнє запитання: «Чи інші члени громади поділяють вашу стурбованість?», тому над ним варто поміркувати докладніше. Один з його аспектів, який значною мірою стосується групового обстоювання інтересів, пов'язаний з особистим зацікавленням багатьох людей і використанням ресурсів і навичок інших членів вашої громади. Є такий вислів: «Ті, хто хоче щось зробити, шукають можливостей. Хто не хоче — шукає причин». Пригадайте цей вислів, коли перейдете від етапу «мрій» до «дії». Можливо, це стимулюватиме вас, щоб зробити крок від стурбованості певною проблемою до конкретних заходів задля її вирішення. Треба, щоб на цьому етапі ви вже:

- Склали перелік громадських проблем.
- Звузили цей перелік, аби окреслити проблеми, які мають громадське підґрунтя, стосуються життя багатьох людей, є досяжними та результативними.

Ваша роль у досягненні цілей

Настав час дієво окреслити вашу роль у досягненні своїх цілей. Однією з перешкод для декого є переконання у своїй нездатності проводити зміни. Замість того щоб відчувати власну неміч, мотивуючи, що «мені це не під силу» або «хтось інший більше підготовлений, щоб діяти», краще пригадайте деякі найважливіші риси, необхідні для здійснення змін, а саме:

- самовідданість;
- наполегливість;
- уміння спілкуватися.

Ваші здібності

Якщо ви вважаєте себе «неспроможним», ще раз добре поміркуйте. Складіть список позитивних рис, які маєте. Кожний з нас має ті чи інші здібності. Щоби вміло обстоювати інтереси, треба використовувати свої сильні риси. Добре злагодженим робочим групам дуже потрібні особи з широким спектром здібностей. Важливо провести опис власних умінь так само, як ви оцінювали потреби своєї громади. Перелічіть ваші сильні риси, здібності та аспекти життєвого досвіду, що сприятимуть досягненню ваших цілей у вдосконаленні своєї громади. Підсумовуючи свій життєвий досвід, ви можете зі здивуванням виявити, що ваші здібності є більшими, ніж здавалось раніше. Імовірно, ви маєте низку прихованих талантів, які є необхідною передумовою здійснення громадських заходів і зацікавлення ними.

У народу Зімбабве є одна стара приказка: «Якщо можеш ходити, то зможеш і танцювати. Якщо можеш говорити, то зможеш і співати». Ми часто нехтуємо корисними побутовими навичками, хоча вони можуть стати міцним підґрунтям для розвитку вміння обстоювати громадські інтереси. Тому наш життєвий досвід може послужити джерелом громадського партнерства й навичок у відстоюванні інтересів. Прості вчинки, узгоджені з учинками інших людей, можуть стати власне тим «танцем», який принесе користь усій громаді.

Чи ви вже колись це робили? Отже, ви зможете. При складанні списку своїх сильних і позитивних рис зверніть увагу на вказані нижче якості та з'ясуйте, які прояви діяльності характеризують вас найкраще. Додайте до списку пункти зі свого власного життєвого досвіду, а потім уявіть собі, яким чином ці приховані здібності могли б вам стати у пригоді при проведенні громадських заходів. Отже, чи ви вже колись:

- Улаштовували святкування ювілею батьків, збори родини, свято для дітей з нагоди їх дня народження?
- Допомагали сусідові щось пофарбувати чи прибрати сміття, а може, позичали комусь інструменти?
- Мали будь-яке захоплення, займалися спортом, захоплювались куховарською діяльністю і маєте багато рецептів, які передавали іншим?
- Протестували, коли отримували неправильно пораховану здачу чи бачили, як хтось кидає сміття на землю?
- Саджали квіти чи дерева поза межами вашого будинку?

Застосування ваших умінь

Якщо будь-який із цих пунктів виявився характерним для вас — то ваша користь для громади та суспільства в цілому, ймовірно, є більшою, ніж ви собі уявляєте. Якщо ви будете усвідомлювати себе активною людиною та «помічником суспільства», це допоможе використовувати ваші вміння задля нових цілей. Уміння, потрібні при проведенні батьківських зборів, застосовуються також і при обстоюванні інтересів. Досвід у таких заняттях, як, наприклад, складання списку запрошених на свято чи призначення доручень (розподіл запрошення учасників), є елементом організаційного процесу (окреслення потреб і планування заходів), необхідним для **успішного проведення громадських заходів**.

- Якщо у вас є близькі друзі, то вони можуть стати тією спільнотою, яка слугуватиме вам за основу. Ваше вміння бути добрим товаришем, який може вислухати і якому можна довіритись, теж знайде застосування у групових заходах. Той, хто вміє вислухати людей, зможе добре вести протокол зборів, що вимагає точності. Довіра, яка виробляється в ході багаторічної дружби, може стати у пригоді при спілкуванні із засобами масової інформації, де треба щиро відповідати на запитання.
- Якщо вам доводилось віддавати одяг, який став тісним для членів вашої родини, або якщо ви давали іншим людям книжки після того, як їх прочитали, то ви можете розширити стосунки, які склались у вашій родині, у більшому масштабі. Так, наприклад, ви можете організувати в місцевій школі бібліотеку, яка би позичала книжки, або пункт обміну одягом.
- Якщо ви колись пробували освоювати щось нове — незнайомий навчальний предмет, іноземну мову, новий кулінарний рецепт, то ви є людиною, яка не боїться ризику й охоче беретеся за нові починання. Такі якості стануть вам у пригоді при намаганні поліпшити життя своєї громади.
- Якщо якогось вечора ви доглянули сусідську дитину, значить, ви віддали перевагу потребам якогось члена вашої громади над задоволенням власних бажань. Можете поміркувати про те, аби разом з іншими батьками створити товариство догляду за дітьми, діяльність якого враховувала би розпорядок роботи багатьох батьків.

Навіть якщо вам ніколи не доводилося займатись будь-яким із цих видів діяльності, усе-таки особливості ваших взаємин з іншими людьми забезпечують підґрунтя для навичок громадської діяльності. Як донька чи син, батько чи дідусь ви тривалий час були членом родини і взаємодіяли задля досягнення спільних цілей. Сімейні стосунки підготували вас до активної участі в житті громади за межами родини. Ваш особистий досвід, набутий у родині або на роботі, може стати міцним підґрунтям для громадської діяльності.

Використовуйте будь-які здібності, які ви маєте.

Якщо би співали лише птахи з найприємнішим голосом, то в лісі було б дуже тихо.

Чому батькам вдається добре обстоювати інтереси дітей

Іноді батьки воліють звертатись до «фахівців», аби вирішити свої проблеми. Звичайно, у деяких випадках це буває необхідно. Але у справі обстоювання інтересів і проведення заходів батьки часто виявляються найпершими та найкращими захисниками інтересів своїх дітей. Власне батьки і є тими «фахівцями», бо вони мають:

- **Безпосереднє знання дитячих потреб.** Вони є найвідповіднішими людьми для з'ясування потреб своїх дітей. Так само, як батьки можуть відрізнити, чи дитина плаче від болю чи від голоду, вони також можуть визначити, коли дитина лише трохи незадоволена, а коли — серйозно хвора.
- **Самовідданість і спонукання до дії.** Якщо людські потреби не задовольняються в суспільстві, то саме батьки та діти найбільше це відчують. Наприклад, батьки дитини з особливими освітніми потребами найактивніше турбуються та найсамовідданіше намагаються вдосконалити якість надання послуг.
- **Довіру.** Повноважні особи охочіше вислуховують батьків, ніж «посередників», які не так зацікавлено викладають суть проблем. Законодавців можуть зворушити натхненні розповіді батьків. Факти, викладені найбільш потерпілими особами, як правило, бувають найточнішими і можуть найсильніше спонукати до здійснення змін.

Яку користь отримують ваша родина та громада від вашої діяльності?

Хоча батькам часто вдається найкраще обстоювати права своїх дітей, але іноді вони не обізнані зі своїми правами та не усвідомлюють своїх можливостей при виконанні такої місії. Ця книга допоможе батькам більше дізнатись про свої права, а також запропонує стратегії, які можна використовувати при досягненні змін. Якщо громада згуртовується для дії, то скористатись результатами можуть і батьки, і діти, і громада загалом.

У результаті обстоювання змін батьки стають:

- обізнаними та поінформованими;
- упевненими у своїх можливостях;
- ознайомленими з власними та чужими проблемами;
- здатними обстоювати те, що вони вважають за важливе;
- поінформованими про «систему» та зданими до дії;
- згуртованими в більш турботливу спільноту;
- зразками громадської діяльності для своїх рідних.

Громада:

- виграє від поліпшення якості життя;
- набуває більшої співучасті громадян;
- усвідомлює тісніші взаємини між своїми членами завдяки зростанню громадського духу;